

становки, а й до збагнення змісту п'єси як літературного твору загалом. Отже, ремарка в «драмі для читання» нерідко має інтертекстуальний характер, що підкреслює її спрямованість, насамперед на читача п'єси, її функції виходять за рамки традиційних: вона розширює контекст твору, акцентує авторську настанову на сприйняття тексту реципієнтом, тому специфіка ремарки може становити інтерес для подальшого дослідження її в комунікативній площині.

Література:

1. Апушкин Я. В. Драматическое волшебство / Я. В. Апушкин. – М. : Молодая гвардия, 1966. – 176 с.
2. Дем'янівська Л. С. Українська драматична поема: Проблематика, жанрова специфіка / Л. С. Дем'янівська. – К. : Вища школа, 1984. – 160 с.
3. Кулінська Л. П. Поетика Лесі Українки / Л. П. Кулінська. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – 256 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / [Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 1977. – 752 с.
5. Мельничук Б. І. Драматична поема як жанр: Літературно-критичний нарис / Б. І. Мельничук. – К. : Дніпро, 1981. – 143 с.
6. Речка А. М. Жанрова специфіка «драми для читання»: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.06 / А. М. Речка / НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2002. – 20 с.
7. Сулима М. Становлення ремарки в українській драматургії XVII–XVIII ст./ Микола Сулима // Магістеріум. – К., 2000. – Вип. 4.: Літературознавчі студії. – С. 17–22.
8. Українка Л. Іфігенія в Тавріді // Леся Українка. Зібрання творів : у 12 т. – К. : Наукова думка, 1975. – Т. 1 : Поезії. – С. 165–170.
9. Хороб С. І. Українська драматургія крізь виміри часу (теоретичні та історико-літературні аспекти драми) : Збірник наукових статей. – Івано-Франківськ, 1999. – 200 с.

УДК 811.112.2'42

О. Б. Галицька,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ЛАУДАТИВНОГО ДИСКУРСУ

Комунікативно-прагматичні особливості німецькомовного лаудативного дискурсу. Галицька О. Б. У статті розглянуто передусім комунікативно-прагматичні функції, які лаудація виконує в німецькому лаудативному дискурсі. Описано жанрові варіації лаудативного дискурсу з аналізом особливостей висловлення лаудації у німецькій лінгвокультурі. Проаналізовано засоби вербальної репрезентації лаудації в німецькомовному лаудативному дискурсі.

Ключові слова: лаудація, лаудативний дискурс.

Коммуникативно-прагматические особенности немецкоязычного лаудативного дискурса. Галицкая Е. Б. В статье рассматриваются прежде всего коммуникативно-прагматические функции, которые лаудация выполняет в немецком лаудативном дискурсе. Описаны жанровые вариации лаудативного дискурса с анализом особенностей выражения лаудации относительно немецкой лингвокультуры. Проанализированы средства вербальной репрезентации лаудации немецкоязычного лаудативного дискурса.

Ключевые слова: лаудация, лаудативный дискурс.

Communicative-pragmatic peculiarities of German language laudatory discourse. Halytska O. B. The article deals, first of all, with the communicative-pragmatic peculiarities of modern German language laudatory discourse. Laudatory discourse is defined as a communicative event where key speaker's intention is to express laudation. Laudation is also exerted verbally in the sense that it can be used to change social relations and subject positions. Laudation proves to be a means of expressing evaluating positive attitude to the environment. Laudatory discourse sometimes entails processes of mutual address and response, with all participants taking the role of both speakers and listeners, and becoming both emotionally involved to the point of engaging. In this article we explore how participants come to «feel socially organized unit» through the laudatory speech of jubilee and marriage ceremonies. The speakers have «positive face», the consistency of self-image and the desire that this self-image be respected and approved. Laudatory discourse must be seen as a frame for participation and interaction.

This paper also examines the specific functions laudation may perform in the German laudatory discourse. Speech genres of German laudatory discourse are distinguished with regard of the communicative purpose and include jubilee speech and the best man's speech as the prototype genres of this discourse. The article examines the linguistic (stylistic, lexical, syntactic, morphological) means of expressing laudation in modern German language laudatory discourse. Ways of verbalizing communicative strategies and tactics of modern German language laudatory discourse are highlighted. The pragmatic power of performative utterances was located in words themselves, and by itself considered sufficient to create or change social reality (e.g. a marriage). German laudatory discourse has been proved to reveal cultural, social peculiarities.

Key words: laudation, laudatory discourse.

Постановка наукової проблеми та її значення. Переважна більшість нових мультимовних міжкультурних напрямів, які з'явилися у культуроантропологічнозорієнтованій лінгвістиці останнім часом, залишаються здебільшого на периферії інтересів широкого загалу вітчизняних лінгвістів. Етноспецифіка комунікації належить до найцікавіших і чи не найважливіших спрямувань у зіставному мовознавстві / компаративістиці. Тому як ніколи постала проблема формування міжкультурної комунікативної компетентності на засадах толерантності до чужоземних культур та мов, терпимості до чужих культурних стандартів [3, с. 416].

Аналіз досліджень цієї проблеми. У панорамі досягнень світової міжкультурної комунікативної лінгвістики належним чином презентовані теоретична думка та практичний доробок професорів С. Г. Тер-Мінасоевої, Н.- J. Lüsebrink, J. Bartminski, W. Chleba [4; 8; 10]. Систематизовані описи національних відмінностей у мовленнєвих етикетах простежують в етнолінгвістичних працях А. Вежбицької [11].

У центрі зацікавлені українських мовознавців – національно-специфічні характеристики вербального й невербального планів вираження комунікативної ситуації «виправдання» у різномовних художніх дискурсах (див. праці І. Р. Корольова) [1], лаудація в американській та британській лінгвокультурах (М. Д. Рижикова) [2]. Комунікативно-прагматичні особливості сучасного лаудативного дискурсу – тема малодосліджена, зокрема, в німецькій площині наукові пошуки такого характеру досі не проводилися. У цій статті спробуємо простежити національно-специфічні особливості німецькомовного лаудативного дискурсу.

Мета та завдання статті. Мета статті – виявлення комунікативно-прагматичних особливостей сучасного німецькомовного різножанрового лаудативного дискурсу – передбачає вирішення таких завдань:

- уточнити визначення лаудативного дискурсу (далі – ЛД) та його складників;
- описати реалізацію функцій сучасного німецькомовного лаудативного дискурсу (далі – СНЛД) та проаналізувати їх мовленнєву реалізацію;
- з'ясувати ефект комплексної дії лінгвопрагматичних, лінгвокультурних характеристик СНЛД.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Цілком логічним наслідком тричленної класифікації категорій дискурсу, запропонованої І. С. Шевченко [7, с. 10–11], є виокремлення ЛД, трактування якого декларується з поняття дискурсу.

У сучасних уявленнях дискурс тлумачиться масштабно: текст(и) у нерозривному зв'язку із ситуативним контекстом: у сукупності із соціальними, культурно-історичними, ідеологічними, психологічними та іншими факторами, із системою комунікативно-прагматичних і когнітивних ціленастановлень автора, який взаємодіє з адресатом, що зумовлюють особливу – ту, а не іншу – впорядкованість мовних одиниць різного рівня при втіленні в тексті [6, с. 117]. Саме це визначення віддзеркалює деякий аспект феномена, який послужив об'єктом нашого дослідження – СНЛД, що позначає конкретну комунікативну подію, яка фіксується в писемній / усній формах, здійснюється в певному комунікативному просторі та має ілюктивну метою висловлення похвали (пор. [2, с. 3]). У такому розумінні ЛД позначає комунікативний процес, який відображено у внутрішньотекстовій організації ювілейних промов (*Jubiläumsreden*), промов на весіллі (*Hochzeits- Hochzeitsjubiläums- und Verlobungsreden*), що були відібрані з німецьких електронних видань за період 2010-2015 рр. [12]. Складниками цього комунікативного процесу є: автор повідомлення (лаудатор), його адресат (ювіляр, молодята), сфера комунікації, канал повідомлення та інтенція (хвала, пошанування).

Комунікативні події (*Jubiläum, Hochzeit, Verlobung*) отримують епідейктичний, ритуальний статус. Говорячи про специфіку ритуалізації ЛД, хотілося б передусім наголосити той факт, що вона є властивою різним типам дискурсу (наприклад, релігійному, ритуальному, театральному). Відповідно до цього постає питання щодо інтегрованого чи ізольованого вивчення ЛД. Щоб уникнути вживання термінів «чисті», «гібридні» дискурси, введемо поняття інтердискурсивності, що виникає, коли різні типи дискурсів «артикулюються разом в одній комунікативній події» [5, с. 118]). Через нові «артикуляції» дискурсів, змінюються кордони не лише всередині однієї дискурсивної формації, а й також між різними його формаціями. Тому в статті різні типи дискурсів об'єднанні в одну парадигму, що є, на нашу думку, доречним, доцільним та на часі у зв'язку з тісним взаємопроникненням, перехрещенням і збігом багатьох функцій і жанрів цих дискурсивних формацій, актуалізація яких у текстах промов підкреслює складний поліфункціональний характер досліджуваного дискурсу, який виконує низку функцій:

- констатативну (повідомити похвальну інформацію, констатувати ініціацію);
- інтегративну (інтегрувати і консолідувати учасників подій в єдину групу);
- мобілізаційну (мобілізувати учасників на виконання певних дій чи вироблення позитивного ставлення до когось / чогось).

Вищезазвані функції реалізуються в СНЛД за допомогою специфічних мовленнєвих стратегій, які втілюються у композиції, стильових рисах, в морфологічних, синтаксичних, лексичних і риторичних засобах: *Diese Rede kokettiert mit den gemischten Gefühlen des Geehrten* [12].

Ритуальна стратегія реалізується тактиками ініціації та вихваляння. Вплив культурного чинника, тобто належність до німецької лінгвокультури, виявляється в тому, що німці хвалять особисті та професійні якості, характер, а не зовнішність (*Ich bin sicher, Ihr Arbeitsethos, Ihr Fleiß und Ihre Erfahrung färben auf die jungen Leute ab, die Sie bei uns betreuen* [12]), і в тому, що промови містять різноманітні (веселі й важливі) історії з життя (для весільних промов – у віршованій формі): *Und dazu können Sie mit vielen kleinen Geschichten Ihre Wertschätzung für den Jubilar untermauern* [12].

У прототипних жанрах СНЛД – ювілейній промові, промов свідків на весіллі – поєднується осмислення минулого і майбутнього на фоні теперішнього: *20 Jahre im Betrieb, das ist es schon wert, mal in der Schatzkiste der Erinnerungen zu wühlen* [12].

В німецькій лінгвокультурі ритуал, з одного боку, тяжіє до циклічності (весілля й нагородження мають тенденції відбуватися в певні дати, наприклад, нагородження у зв'язку з ювілеєм), а з іншого – ініціацією, тобто переходом одного із його учасників в новий статус (шлюбний, кваліфікаційний): *Aus unserer Kleinen wurde eine Braut, und heute wurde sie in der Kirche mit Andreas getraut* [12].

Маніпулятивна стратегія реалізується тактикою налаштування емоцій, позитивних стимуляцій, створення «кола своїх». Вимовляючи сакральний текст в урочистій обстановці, всі учасники відчують особливе почуття радісного єднання, адже саме вони є свідками обряду (*In Gegenwart dieser Zeugen frage ich...*). Промова свідків на весіллі загалом характеризується надзвичайно високим градусом емоційної насиченості, яка досягається ряснотою різних стилістичних прийомів і концентрації емотивів: *Jetzt bin ich am Ende, jetzt bin ich am Beginn* [12].

Іронічне згадування сестрою нареченої недоліків імплікує також позитивну характеристику молодої: *Schwester der Braut: Du hast viel erlebt, geweint und gelacht und manchen Blödsinn gemacht* [12].

Сценарний розподіл ролей в ЛД, на відміну від театрального, здійснюється висуненням того із учасників, хто в певний момент приймає на себе роль, приписану ритуальним ходом: *Schwester der Braut:... keiner hat 'ne Rede gehalten. Und deshalb hat die Schwester dran glauben müssen* [12].

Лаудаторами на ювілеях, весіллях можуть бути не лише родичі, друзі, колеги, а й самі ювіляри, наречені.

Ювілейна промова (промова на честь ювіляра і промова ювіляра), весільна промова є текстами перформативного характеру: *... so segne ich euren ehelichen Bund im Namen des Vaters und des Sohnes und des Heiligen Geistes. Amen.* У ситуації шлюбної церемонії та ювілею переважають канонічні перформативи з такими значеннями: мовленнєві ритуали (привітати, пошанувати, дякувати, бажати успіху) та схвалення (хвалити, благословити). Формами маркування перформативу є не лише вживання дієслова або висловлювання у першій особі теперішнього часу, а й також наказовий спосіб, модальні слова, тон голосу, емпфаза, жестикуляція.

Особливістю СНЛД є гумористична тональність (попри стереотип «Deutsche – Volk ohne Witz» [9]), тобто прагнення скоротити дистанцію і критично переосмислити в м'якій формі актуальні концепти (HOCHZEIT): *Zu Hause. Der Fernseher läuft und läuft. «Du und dein blöder Fußball!», schimpft die Frau. «Du weißt wahrscheinlich gar nicht mehr, wann unser Hochzeitstag ist!» «Das weiß ich genau!», protestiert ihr Mann. «Das war an dem Tag, als Deutschland gegen England gespielt hat und 3 zu 0 gewonnen hat!»*

Гумористична тональність становить собою емоційну атмосферу спілкування, яка характеризується дружнім ставленням учасників ЛД, з одного боку, і перевертанням певних цінностей, з іншого: *Müllers feiern Blechhochzeit. – 40 Jahre Essen aus der Dose!*

Німецьким промовам характерний «елегантний» літературний стиль і прийоми підсилення, перебільшеної акцентуації того, що вже відомо аудиторії. Індикаторами експліцитної чи імпліцитної лаудації слугують вербальні засоби, а також церемоніальні і ритуальні невербальні дії, обставини відповідного висловлювання.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, ми проаналізували лінгвокультурні комунікативно-прагматичні особливості СНЛД і з'ясували, що культурна належність мовця впливає на процес лаудації у ЛД. Перспектива подальших досліджень пов'язана із обґрунтуванням теоретичних засад вивчення культурного трансферу ЛД.

Література:

1. Корольов І. Р. Комунікативна ситуація «виправдання»: функціонально-прагматичний та лінгвокультурний аспекти (на матеріалі української, російської та англійської художньої прози XIX ст.): автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Ігор Русланович Корольов. – К., 2008. – 19 с.
2. Рижикова М. Д. Лінгвокультурні особливості англомовного лаудативного дискурсу: автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Марина Дмитрівна Рижикова. – К., 2013. – 20 с.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
4. Тер-Мінасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособие / С. Г. Тер-Мінасова. – М.: Слово / Slovo, 2004. – 624 с.
5. Филлипп Л. Дж., Йоргенсен М. В. Дискурс-анализ. Теория и метод / Луиза Дж. Филлипп, Марианне В. Йоргенсен; Пер. с англ. – Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2004. – 336 с.
6. Чернявская В. Е. Лингвистика текста. Лингвистика дискурса: учеб. пособие / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М.: Флинта, Наука, 2013. – 208 с.
7. Шевченко І. С. Дискурс, текст та їхні категорії / Ірина Семенівна Шевченко // Дискурсні стратегії лінгвістики ХХІ століття: Збірник матеріалів конференції (укр., англ., рос., нім., франц., польск. мовами) / Укл. А. І. Радю. – Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – С. 10-11.
8. Bartminski J., Chleba W. Wie soll man das sprachlich-kulturelle Weltbild der Slawen und ihrer Nachbarn untersuchen / Jerzy Bartminski, Wojciech Chleba // Europa und seine Werte. – Frankfurt/M. u. a.: Peter Lang, 2009. – S. 271–287.
9. Best O. F. Volk ohne Witz. Über ein deutsches Defizit / Otto F. Best. – Frankfurt/M.: Fischer-Taschenbuch-Verlag, 1993. – 186 S.
10. Lüsebrink H.-J. Interkulturelle Kommunikation. Interaktion, Fremdwahrnehmung, Kulturtransfer / Hans-Jürgen Lüsebrink. – 2., aktualisierte u. erw. Aufl. – Weimar: Verlag J. B. Metzler Stuttgart, 2008. – 213 p.
11. Wierzbicka A. Cross-cultural pragmatics: the semantics of human interaction / Anna Wierzbicka. – Berlin: Mouton de Gruyter, 1991. – 199 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

12. Redenwelt [Electronic resource]. – Access mode: www.redenwelt.de.

УДК 82.091:[8182]625:94(477)»]

О. В. Гальчук,

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

(РЕ)КОНСТРУКЦІЯ БАРОКОВОГО МІФУ ПРО АНТИЧНІСТЬ У СВІТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІРИКИ ЗРІЛОГО СИМВОЛІЗМУ

В українській поезії 1920-1930х років виокремлюються такі моделі трансформації античного тексту, як символістська, неокласична і неоромантична, що постали на ґрунті дифузної, характерної для раннього модернізму. Точкою перетину моделей став пієтет щодо (нео)барокової спадщини, доміантою якої є синтез середньовічного й ренесансного, готики й античного класицизму. Творення поетами зрілого модернізму власного образу-міфу-концепту античності трактується як (ре)конструкція барокового міфу в нових ідеолого-естетичних і суспільно-історичних обставинах.

Ключові слова: бароко, античність, трансформація, рецепція, інтерпретація, типологічні моделі, символізм.

В украинской поэзии 1920- 1930-х годов сосуществовали такие модели трансформации античного текста, как символистская, неоклассическая и неоромантическая, которые сформировались на почве диффузной, характерной для раннего модернизма. Точкой пересечения моделей стал пиестет к наследию (нео)барокко, доминантой которого является синтез средневекового и ренессансного, готики и античного классицизма. Создание поэтами зрелого модернизма, в частности П. Тычыны и Д. Загула, собственного образа-мифа-концепта античности трактуется как (ре)конструкция барочного мифа в новых идеолого-эстетических и общественно-исторических обстоятельствах.

Ключевые слова: античность, барокко, трансформация, рецепция, интерпретация, типологические модели, символизм.

In Ukrainian poetry of 1920-1930-ies can be signed out such transformation models of the antique text as symbolist, neoclassical and neo-romantic The reverence for (neo)baroque heritage with the prominent feature of synthesis of the Medieval and Renaissance, Gothic and ancient classicism, became the point of models' intersection. Creation of their own image-myth-concept of antiquity by poets of mature modernism, symbolists P. Tychyyna and D. Zagul in particular, is interpreted as a (re) construction of the baroque myth in new ideological and aesthetic, social and historical circumstances.

Keywords: antiquity, baroque, transformation, reception, interpretation, typological model, symbolism.

Художня рецепція античного тексту в українській літературі має давню й плідну історію. Особливості та результативність кожного з її етапів (а це, власне, від дохристиянських часів і дотепер) зумовлені чинниками внутрішніми, як-от: потреба в ідеологічному, етичному й естетичному «матеріалі» для осмислення особистісних питань, актуальних проблем свого часу й питань із розряду неперехідних, та зовнішніми – вплив західноєвропейської традиції реципіювання, позитивно чи критично сприйнятий. На основі взаємодії таких напрямів рецепції, як культурно-філологічний, історико-філософський, науково-аналітичний і літературно-художній постав феномен української античності, тобто осягнення культурної спадщини давніх греків і римлян українським словом, одним із етапів розвитку якого стала творчість письменників 1920-1930-х років.

Аналізуючи твори цього періоду (за М. Наєнком, високого модернізму), який збігається з формуванням зрілого модернізму, дослідники не раз наголошували на тенденції освоєння західноєвропейського і ширше – світового художнього досвіду в контексті відновлення європейського вектору нашого письменства. Своєю чергою, це зумовлює і закономір-